

УДК 316.74**Н. В. Вашрова***Львівський національний університет ім. Івана Франка*

РЕКОНСТРУКЦІЯ РЕЛІГІЙНОГО ВИМІРУ ПУБЛІЧНОЇ СФЕРИ В СУЧАСНИХ ТЕОРІЯХ СОЦІОЛОГІЇ РЕЛІГІЇ

У статті розглянуто особливості вивчення взаємодії між релігією та суспільством у сучасній соціології релігії. Зокрема, представлено теорії, що вивчають трансформацію релігії та її пристосування до сучасних умов, виникнення нових форм її взаємодії з політичним та публічним. Зроблено огляд напрацювань українських соціологів у напрямі інтерпретації місця й ролі релігії в сучасному суспільстві та акцентовано увагу на можливостях застосування підходів західної соціології релігії для концептуалізації та дослідження релігійного життя в Україні.

К л ю ч о в і с л о в а : постсекулярне суспільство, публічні релігії, релігійне/секулярне, приватне/публічне.

Сучасна наукова рефлексія над місцем та роллю релігії в суспільно-політичному житті різних країн світу пов'язана з аналізом і концептуалізацією феномену взаємодії між так званими релігійними та суспільними явищами, що утворюють відповідні культурно-релігійні зв'язки, ідентичності, мотиви і стимули для політичної та суспільної діяльності. Тому, звертаючись до теми взаємодії релігії та суспільства, ми ставимо за мету з'ясувати характерні особливості теоретично-методологічних підходів сучасної соціології релігії, що можуть бути підставою для вивчення специфічних трансформацій, які відбуваються у сфері суспільно-релігійних взаємодій у сучасних суспільствах. Зокрема, нашими завданнями є аналіз сучасних підходів західної соціології релігії, розгляд елементів критики західного наукового дискурсу дослідниками з інших регіонів світу, визначення можливих точок дотику між західними теоріями та концептуалізацією і дослідженням релігійного життя в Україні.

Вивчення місця та ролі релігії в сучасному соціально-політичному житті, пошук нових методологічних перспектив та розширення меж науково-аналітичного апарату соціальних досліджень є відповіддю на певні трансформації у сфері суспільно-релігійних взаємодій, що на сучасному етапі спостерігаються в різних країнах світу. Зокрема, увагу дослідників привертає вивчення та пояснення тих принципів і способів функціонування релігійних феноменів, завдяки яким вони стають складовою різноманітних соціальних

практик та ідентичностей на різних суспільних рівнях, а найперше – на публічному і політичному.

Отже, реконструкція релігійного виміру публічної сфери є однією з центральних тем сучасної соціології релігії. Вивчення цього феномену пов'язане із застосуванням нової теоретико-методологічної перспективи, в рамках якої певні категорії (зокрема, "релігія", "релігійне", "сакральне", "секулярне", "профанне") піддаються історично-генеалогічній деконструкції, як концепти, що були сформовані в західному історичному і соціально-політичному контексті та відповідному академічному дискурсі, а тому мають обмежений інтерпретативний потенціал у разі застосування до інших соціальних контекстів. Переосмислення основних концептів попередніх соціальних теорій релігії стимулює науково-дослідний пошук нових пояснювальних моделей, в яких ураховуються особливості соціокультурного та політичного простору кожного конкретного суспільства стосовно більш глобальних загальносвітових тенденцій. Подібні підходи представлено в працях Ю. Габермаса, Ч. Тейлора, Г. Айзенштада, Р. Хейфнера, Ж. Бюберота, Х. Касанови, К. Калхуна, Т. Асада, С. Махмуд та інших.

Як стверджують дослідники, така переорієнтація методологічного апарату та вивчення релігії не лише як частини приватної сфери, але й як впливового елементу політичного та публічного життя пов'язана з певними особливостями тих тенденцій, що проявились у сучасних суспільствах по всьому світу [5, с. 3–6]. Зростання релігійного фундаменталізму, розвиток та поширення нових релігійних рухів, спроби традиційних церков бути присутніми в публічному просторі, становлення в Європі нових діаспор та меншин (зокрема, мусульманських), звернення до релігійної мотивації та ідентифікації в міжнаціональних чи політичних конфліктах та інші процеси викликали переосмислення потенціалу релігії та її соціальних функцій. Важливу роль так само відіграли спроби глобального компаративного аналізу взаємодії релігії та суспільства у різних країнах і критика західних підходів дослідниками, що походять з інших регіонів світу (наприклад, Т. Асад, С. Махмуд). Як результат, у соціальних науках почав розвиватися підхід, за якого процеси модернізації розглядалися як такі, що не заперечують і можуть не зменшувати впливовість релігійних інституцій, символів й ідентичностей, а релігійна мотивація може бути легітимною риторикою для публічної та політичної арени.

Переосмислення взаємодії релігії та модерну виникло в контексті теорії "множинних модернів" ("multiple modernities"). Сам термін мав на меті застосування більш широкої та багатоваріантної перспективи у вивченні сучасних суспільств. Як стверджує С. Айзенштад, цей підхід вже не спирається на класичну теорію модернізації 50-х рр. XX ст. і суперечить класичному соціологічному аналізу К. Маркса, Е. Дюркгейма і, до певної міри, М. Вебера. Водночас підхід заперечує ідею про те, що європейська програма модерну

є типовою для будь-якого суспільства, яке йде шляхом модернізації та перетворюється на суспільство модерного (сучасного) зразка. Це означає, що не будь-який процес модернізації буде супроводжуватися типовими для західного зразка явищами (зокрема, раціоналізація, специфічна інституційна диференціація та секуляризація).

С. Айзенштад виділяє три основні ситуації вживання терміна "множинні модерні":

1) розрізнення між "модерном" і "вестернізацією" (західні зразки модерну не є єдиним аутентичним прикладом модерну, навіть якщо історично вони були першими та продовжують вважатися центральною точкою відліку для інших варіантів модерну);

2) формування різних варіантів модерну відбувається не лише в ході конфліктів між національними державами, але й на міждержавній та трансдержавній арені;

3) розуміння модерну не як статичної, а як постійно мінливої реальності [7, с. 592–593].

У рамках перспективи множинних модернів припускаються такі моделі модерних суспільств, коли історичні культурні та релігійні традиції не вступають у конфлікт з процесами модернізації та не занепадають. Прикладами таких суспільств дослідники вважають, зокрема, мусульманські країни. Найперше цю позицію озвучили самі політичні та публічні діячі країн Близького Сходу ще наприкінці XIX – початку XX ст. в період активних процесів модернізації регіону. Ідеї про сумісність ісламу і модернізації та його потенціал бути моральною основою прогресивного сучасного суспільства звучали в промовах ідеологів ісламської модернізації (наприклад, Джамаль ад-Дін аль-Афгані, Мухаммад Абдо та ін.).

Незважаючи на те, що особливості поєднання ознак модернізації та традиційної культури можна побачити не лише на прикладі мусульманських країн (наприклад, Японії, сучасні процеси в Індії та інших країнах), питання взаємодії сучасної політичної та громадської культури з ісламом привертає особливу увагу дослідників через виникнення політичних і міжкультурних конфліктів та дискусій з мусульманами й мусульманськими діаспорами в Західній Європі.

Особливу дискусійну перспективу в концептуалізацію релігійної проблематики внесли дослідники, що походять з інших регіонів світу. Наприклад, антрополог Т. Асад, критикуючи західний науковий дискурс, вказує на те, що в ньому існує певна низка недосліджених (недоведених) понять і суджень, що приймаються як самоочевидні та закладаються в основу аналізу багатьох соціальних явищ. Одним з таких понять він вважає поняття "релігія" [2]. Застосовуючи генеалогічний метод М. Фуко та розглядаючи релігію як дискурсивну реальність, Т. Асад стверджує, що сучасне визначення терміна "релігія" є витвором модерного суспільства. Дослідник вважає, що, по-перше,

сучасне трактування цього поняття відрізняється від того, що розумілося під релігією в Європі в попередні історичні періоди (наприклад, у часи Середньовіччя в рамках християнського дискурсу), а, по-друге, оскільки це поняття є конструктом західної цивілізації, то тим більше не може застосовуватися для аналізу чи пояснення релігій і релігійного життя незахідних суспільств (наприклад, мусульманських). На його думку, західний науковий дискурс має уникати вживання суто західних категорій (зокрема, "релігія", "релігійне", "секулярне") як універсальних категорій для компаративного аналізу різних суспільств. Проте необхідно враховувати ту специфіку створення значень, символів, норм і зразків, що притаманна культурному дискурсу конкретного регіону. Формулюючи дослідницькі запитання, Т. Асад наголошує на необхідності вивчення самого механізму конструювання європейського дискурсу про релігію. Предметом його дослідницького інтересу стає не стільки аналіз релігій і релігійних явищ, скільки процеси, завдяки яким на Заході викристалізувалася сучасна концепція "релігійного"; які ознаки почали вважатися суттєвими для цього феномену, а які відкидалися як чужорідні (міфи, магія, політизованість тощо), які владні сили на це впливали [3, с. 181–187].

Серед сучасних підходів до вивчення взаємодії релігії та суспільства варто згадати концепцію "постсекулярного суспільства" Ю. Габермаса. Філософ вживає цей термін для характеристики сучасного стану лише тих суспільств, що попередньо пережили процеси секуляризації та були секулярними. Це стосується високорозвинутих країн Європи, а також Канади, Австралії та Нової Зеландії. У Ю. Габермаса поняття "постсекулярне суспільство" описує набір певних умов і характеристик, завдяки яким, навіть за наявності ознак секуляризації, релігія стає частиною політичної та публічної арени. Автор вилучає кілька феноменів, що, на його думку, вплинули на такий стан речей:

1) презентація в рамках ЗМІ світових конфліктів, що набувають забарвлення релігійних протиріч та які демонструють приклади значної суспільної ролі релігії;

2) активна суспільна позиція релігійних спільнот що виступають у секулярних країнах, з публічними висловлюваннями на соціально значущі теми та можуть таким чином впливати на формування громадської думки;

3) трудова імміграція та біженці з країн, які мають традиціоналістську культуру [1, с. 2].

Проте, навіть сам Ю. Габермас зазначає, що його термін "постсекулярне" є дещо сумнівним. Можна припустити, що певні проблеми пов'язані із самою специфікою формулювання цього концепту і це може викликати надто глобальні висновки щодо загального стану суспільства та провокувати деякі додаткові інтерпретації, які походять від більш буквального розуміння терміна. Зокрема, може мати місце неадекватна оцінка реального стану суспільно-релігійних відносин, що виражається в перебільшенні актуальної

суспільної ролі релігії та применшенні світських принципів суспільного життя. Різні пояснення цього концепту викликають відповідні наукові дискусії, особливо на пострадянському просторі (наприклад, Д. Узланер та В. Можегов у Росії). З огляду на специфічність та багатозначність терміна, концепція пост-секулярних суспільств хоча й використовується в соціології релігії, проте є менш вживаною, ніж концепція "публічних релігій" або поняття "релігія в публічній сфері" ("Religion in Public Sphere"). У рамках останніх концептів не дається оцінка стану цілого суспільства, але аналізується вужча проблематика – місце та роль релігії у публічній сфері сучасних суспільств.

Американський дослідник Х. Касанова почав розглядати тему релігії у публічній сфері ще у 90-х рр. ХХ ст. У своїй праці "Публічні релігії у сучасному світі" він переосмислює теорії секуляризації у світлі глобального відродження релігії протягом останніх чотирьох десятиліть та аналізує феномен "деприватизації", або повернення, релігії до участі в публічній сфері. Він застосовує дихотомію публічне/приватне для аналізу державно-церковних-суспільних відносин [4]. В іншій своїй праці "Що таке публічна релігія?" він робить аналітичне розрізнення трьох сфер публічності: держава, політичне суспільство та громадянське суспільство, з якими співвідносить три різні типи публічної релігії. Прикладом публічної релігії на державному рівні стає офіційна державна церква. Релігії, що мобілізують свої інституційні ресурси для участі в політичних процесах через політичні партії, соціальні рухи та такі організації, що лобюють їх інтереси – це публічна релігія у контексті політичного суспільства. Рівень громадянського суспільства включає в себе всіх, хто може брати участь у відкритій публічній дискусії про громадські питання, державну політику, загальне благо та добробут [6, с. 111–112].

Аналізуючи факти присутності релігії в публічній сфері, дослідники розглядають особливі умови, завдяки яким стає можливим поєднання принципів публічності та специфічних рис, притаманних релігійному дискурсу. Наприклад, Ю. Габермас, у своїй праці "Релігія в публічній сфері", звертаючись до політичної теорії Дж. Ролза, критикує його підхід, в якому для публічної сфери легітимним стає лише раціональний секулярний тип конструювання підстав і аргументацій. Ю. Габермас стверджує, що, згідно з Дж. Ролзом, релігія може брати участь у публічній та політичній сферах лише тоді, коли використовує такий тип пояснення, під час якого релігійні аргументи перекладаються на загальноприйнятю в публічній сфері секулярну мову. Ю. Габермас так само звертає увагу на необхідність перекладу, проте вважає цей процес двостороннім. Переклад – це спільне завдання, у розв'язанні якого повинні брати участь і нерелігійні громадяни. Ю. Габермас вважає, що віруючі громадяни можуть зробити громадський внесок, користуючись власною релігійною аргументацією, а якщо їх тип пояснень певним чином перекладається на загальні поняття, тоді й світські громадяни повинні бути відкритими для сприйняття релігійних причин в аргументації

своїх співгромадян. Ю. Габермас стверджує, що світські та релігійні громадяни (кожен із своєю відповідною перспективою) мають бути готовими приступити до інтерпретації віри, знання, політичних і суспільних рішень, поводити себе саморефлексивно стосовно один одного в політичній і публічній сферах. Філософ наголошує на тому, що такий діалог або дискусія є можливими, оскільки в деяких західних державах церква та релігійні громади нерідко виконують функції, що є важливими для стабілізації й просування ліберальної політичної культури. На думку Ю. Габермаса, яскравим прикладом цього є форми громадянської релігії, що склалися в американському суспільстві [8].

Детальніший аналіз західної моделі взаємодії "релігійного" та "суспільного" дав канадський дослідник Ч. Тейлор. У своїх працях він простежив розвиток подвійного концепту релігійне/секулярне в західному науковому та суспільному дискурсі, пояснюючи, які саме передумови спровокували сучасний стан суспільно-релігійних відносин у країнах Європи та Північної Америки. Науковець виділяє дві найзагальніші тенденції на шляху становлення західної секулярності:

1) частковий перехід від колективного поклоніння до особистісного поклоніння в рамках християнської релігії на Заході (цей процес дослідник пов'язує зі зростанням у самому християнському дискурсі акцентів на особистісному поклонінні, що заклало основу для трансформації соціальних уявлень у бік сучасного індивідуалізму);

2) стримування "магічних елементів" у релігії (Ч. Тейлор вважає, що цей процес призвів до зміни у світовідчужанні людей (втрати колишнього способу переживання світу як зачарованого). У результаті постало чітке розрізнення між природним і надприродним, релігійним та секулярним) [10, с. 49–51].

Свій аналіз нових форм релігійного життя Ч. Тейлор починає з критики тези про те, що секуляризм – це невід'ємна частина модерності, а модерність обов'язково означає прогрес. Він звертає увагу на те, що навіть за умов відділення церкви від держави, концептуалізації релігії як справи приватного життя і відведення для публічної сфери світської риторики та аргументації, можна спостерігати факт присутності релігії в публічній і політичній сферах західних суспільств та інших країн світу, що у свою чергу потребує визнання й відповідного соціологічного аналізу. Дослідник наводить три найбільш характерні форми функціонування "релігійного" в сучасному світі:

1) наділення чогось повноваженнями, владою через релігійне поклоніння (колективне);

2) переплетення релігійної та конфесійної приналежності з політичною ідентичністю. Явище, що Ч. Тейлор називає "нео-дюркгеймовим" феноменом. Він наводить приклади, як політичні ідентичності можуть утворюватися довкола конфесійної ідентичності (певні групи у США, Великій Британії, Польщі, Ірландії, французької частини Канади);

3) об'єднання релігійної та конфесійної віри з моральним кодом цивілізаційного порядку (цивілізаційний зв'язок).

Ч. Тейлор вважає, що феномен релігійно визначеної мобілізації політичної ідентичності є досить поширеним у світі та має майбутнє [9, с. 294].

Щодо сучасного вивчення релігії в Україні, то це – результат дослідницької та аналітичної роботи, що проводять українські науковці вже понад 20 років. З одного боку, це досить короткий строк для конструювання та перевірки серйозних теорій. Так, на Заході вивчення впливу модернізації на релігію відбувалося вже від початку ХХ ст.: сформульовано положення теорії секуляризації (50-і рр. ХХ ст.), досліджено певні її характеристики та з часом спростовано деякі прогнози стосовно її наслідків (80-і рр. ХХ ст.), залучено перспективу множинних модернів і розвинуто концепцію взаємодії релігії та публічної сфери. З іншого – матеріали українських досліджень вже так само дають підставу для розробки серйозних підходів до концептуалізації властивої для України моделі суспільно-релігійної взаємодії. Ці тексти дозволяють порівнювати тенденції початку 90-х рр. та сучасні особливості релігійного життя.

Оскільки масштабне та різнобічне дослідження релігійної проблематики в Україні почалося лише від початку 90-х рр. і відбувалося на фоні процесів динамічного розвитку релігійної мережі та активізації релігійного життя по всій країні, увага українських дослідників, насамперед, була зосереджена на вивченні структури та характеристик саме цих явищ, які розглядалися скрізь призму ідеї "релігійного відродження", чи "релігійного ренесансу". Водночас з'явилася низка праць, в яких українські науковці аналізували суперечливі тенденції процесу активізації релігійного життя: з одного боку, відновлення традиційних зразків релігійної культури, з іншого – розмивання внутрішнього змісту релігійних норм та практик під впливом сучасної постмодерністської культури. Переосмислення особливостей феномену "релігійного відродження" можна побачити в аналітичних матеріалах та працях В. Єленського, М. Лукашевича, Л. Рязанової, О. Севекиної, А. Панкова, Н. Дудар, Л. Шангіної та інших. Подальша концептуалізація процесів суспільно-релігійної взаємодії та вивчення релігії у сучасному українському суспільстві відбувалася з перспективи осмислення релігії як невід'ємної складової соціальної структури, що може виконувати значні суспільні функції. Наприклад, дослідження особливостей соціальних функцій релігії є в працях М. Паращевіна, О. Грабовець і Ю. Яковенка. Так само у працях українських дослідників піднімаються такі теми, як вплив релігії на сучасну глобальну політику та публічну сферу, аналізуються механізми легітимації влади та конструювання соціальних сенсів за допомогою релігійно-символічних систем, досліджуються особливості взаємодії релігії з різними типами політичних систем. Ті чи інші аспекти цих явищ розглядаються В. Єленським, В. Бурлачуком, Е. Богдановою та іншими.

Проте на сучасному етапі концептуалізація феномену релігії та суспільно-релігійної взаємодії в Україні все ще потребує розробки теоретично-методологічного апарату та відповідних досліджень особливостей функціонування релігії на різних суспільних рівнях. Процеси соціально-релігійних взаємодій у сучасному українському суспільстві характеризуються наявністю досить різноманітних тенденцій: від подолання атеїстичної спадщини радянського періоду та реконструювання традиційних релігійно-культурних практик й ідентичностей як на приватному, так і на публічному чи політичному рівнях до утвердження секулярних принципів політико-правового режиму та поширення відповідних цінностей ліберально-демократичних дискурсів. Комплексне дослідження цих явищ та концептуалізація різноманітних проявів у одній теоретично-інтерпретативній схемі потребує застосування такої методологічної перспективи та понятійного апарату, що дозволяє працювати з мінливими системами значень і смислів як релігійного, так і суспільного поля. У західній соціології релігії одним з підходів, за допомогою якого вивчається взаємодія широкого кола релігійних явищ із суспільством, є застосування класифікації соціальних феноменів як "релігійних" чи "секулярних", що є загальноприйнятою методологією в рамках перспективи "публічних релігій". Дослідження суспільно-релігійних взаємодій за допомогою моделі релігійне/секулярне дозволяє аналізувати особливості розподілу функцій і сфер впливу між різними факторами. Крім цього, трактування релігійного та секулярного вимірів як дискурсів, що конструюються відповідним чином у певному контексті, відкриває можливості до реінтерпретації самих категорій "релігійного" та "секулярного" і дозволяє дослідити більший діапазон різноманітних проявів цих феноменів. Категорія "релігійний дискурс" широко застосовується в працях більшості західних дослідників (зокрема, Р. Вузноу, Ч. Тейлора, Х. Касанови та інших) і розглядається російськими науковцями (В. Карасиком, Н. Мечьковською, Є. Бобирьовою, І. Богачевською, Є. Кожемякіним, К. Чумаковою та іншими).

Таким чином, на підставі сучасних західних теорій релігії стає можливим вироблення відповідної методологічної перспективи, що як використовує досягнення західної соціології релігії, так і враховує національну специфіку взаємодії релігійного та публічного. Зокрема, перспективним напрямом досліджень можна вважати вивчення особливостей характерного для України конструювання релігійного й секулярного дискурсів та їх взаємодії з приватною, публічною і політичною сферою суспільного життя.

1. *Хабермас Ю.* Постсекулярное общество – что это? / *Ю. Хабермас* // Рос. филос. газ. – 2008. – № 4 (18). – С. 1–2.
2. *Asad T.* Genealogies of religion: discipline and reasons of power in Christianity and Islam / *T. Asad.* – Baltimore : Johns Hopkins University Press, 1993. – 335 p.

3. *Asad T.* Formations of the secular: Christianity, Islam, modernity / T. Asad. – Stanford : Stanford University Press, 2003. – 269 p.
4. *Casanova J.* Public Religions in the Modern World / J. Casanova. – Chicago : The University of Chicago Press, 1994. – 345 p.
5. *Casanova J.* Religion, Politics and Gender Equality. Public Religions Revisited: draft working document / J. Casanova. – Saint Carolina : UNRISD, 2009. – 29 p.
6. *Casanova J.* What Is A Public Religion? / J. Casanova // Religion Returns to the Public Square: Faith and Policy in America. – Washington : Woodrow Wilson Center Press, 2003. – P. 111–139.
7. *Eisenstadt S.* The reconstruction of Religious Arenas in the framework of "Multiple Modernities" / S. Eisenstadt // Millennium: Journal of International Studies. – 2000. – Vol. 29 (3). – P. 591–611.
8. *Habermas J.* Religion in Public Sphere / J. Habermas. – Polity, 2006. – 25 p.
9. *Taylor Ch.* Religious mobilizations / Ch. Taylor // Public Culture. – Durham, North Carolina : Duke University Press, 2006. – Vol. 18 (2). – P. 281–300.
10. *Taylor Ch.* Western Secularity / Ch. Taylor // Rethinking Secularism. – New York : Oxford University Press, 2011. – P. 31–53.

References

1. *Khabermas Yu.* Postsekulyarnoe obshchestvo – chto eto? Rossiiskaya filosofskaya gazeta, 2008, № 4 (18), s. 1–2 [in Russian].
2. *Asad T.* Genealogies of religion: discipline and reasons of power in Christianity and Islam. Baltimore, Johns Hopkins University Press, 1993, 335 p.
3. *Asad T.* Formations of the secular: Christianity, Islam, modernity. Stanford, Stanford University Press, 2003, 269 p.
4. *Casanova J.* Public Religions in the Modern World. Chicago: The University of Chicago Press, 1994, 345 p.
5. *Casanova J.* Religion, Politics and Gender Equality. Public Religions Revisited: draft working document. Saint Carolina : UNRISD, 2009, 29 p.
6. *Casanova J.* What Is A Public Religion? Religion Returns to the Public Square: Faith and Policy in America. Washington, Woodrow Wilson Center Press, 2003, p. 111–139.
7. *Eisenstadt S.* The reconstruction of Religious Arenas in the framework of "Multiple Modernities". Millennium: Journal of International Studies, 2000, Vol. 29 (3), p. 591–611.
8. *Habermas J.* Religion in Public Sphere. Polity, 2006, 25 p.
9. *Taylor Ch.* Religious mobilizations. Public Culture. Durham, North Carolina, Duke University Press, 2006, Vol. 18 (2), p. 281–300.
10. *Taylor Ch.* Western Secularity. Rethinking Secularism. New York, Oxford University Press, 2011, p. 31–53.

Отримано 04.11.13

Н. В. Ваширова

РЕКОНСТРУКЦИЯ РЕЛИГИОЗНОГО ИЗМЕРЕНИЯ ПУБЛИЧНОЙ СФЕРЫ В СОВРЕМЕННЫХ ТЕОРИЯХ СОЦИОЛОГИИ РЕЛИГИИ

В статье рассматриваются особенности изучения взаимодействия между религией и обществом в современной социологии религии. В частности, представлены теории, изучающие трансформацию религии, ее адаптацию к современным условиям, возникновение новых форм ее взаимодействия с политическим и публичным. Проведен обзор наработок украинских социологов в области интерпретации места и роли религии в современном обществе, акцентируется внимание на возможностях применения подходов западной социологии религии для концептуализации и исследования религиозной жизни в Украине.

Ключевые слова: постсекулярное общество, публичные религии, религиозное/секулярное, частное/публичное.

*N. Vashrova, PhD student,
Ivan Franko National University of Lviv*

THE RELIGIOUS DIMENSION RECONSTRUCTION OF THE PUBLIC SPHERE IN MODERN THEORIES OF SOCIOLOGY OF RELIGION

The article describes the features of studying interaction between religion and society in contemporary sociology of religion. In particular, author presents theories, studying the transformation of religion, its adaptation to modern conditions, the emergence of new forms of interaction with political and public. Conducted is the review of Ukrainian sociologists' elaborations in the interpretation of the religion's role and place in modern society. The author also focuses on the possibilities of applying the approaches of Western sociology of religion for the conceptualization and the study of religious life in Ukraine.

Keywords: post-secular society, public religion, religious/secular, private/public.